

Valvira

Tillstånds- och tillsynsverket
för social- och hälsovården

Patientens rättigheter

Patientens rättigheter

Var och en som är stadigvarande bosatt i Finland har rätt till hälso- och sjukvård av god kvalitet. Patientens människovärde, övertygelse och integritet ska respekteras. Vård ska ges på lika villkor så att människor inte utan godtagbar orsak särbehandlas beroende t.ex. på ålder, hälsotillstånd, handikapp eller hemort.

Centrala punkter:

- ✓ Vård och behandling ska ges i samförstånd med patienten. Patienten ska få upplysningar av läkaren om sin sjukdom, behandlingsalternativen och deras eventuella biverkningar på ett sådant sätt att patienten förstår vad det är fråga om.
- ✓ Patienten ska meddelas en tidpunkt när han eller hon får vård. Om tidpunkten ändras, ska patienten i god tid meddelas en ny tidpunkt och orsaken till ändringen.
- ✓ Patienten kan inom vissa gränser välja sin vårdplats. Valfriheten ökar år 2014.
- ✓ Patienten har rätt att se sina journalhandlingar. Rätten kan förvägras om informationen kan medföra allvarlig fara för patientens hälsa eller vård eller för någon annans rättigheter.
- ✓ Patientuppgifterna är sekretessbelagda för utomstående. Uppgifter får i regel inte heller lämnas till de anhöriga utan patientens samtycke.
- ✓ Den som är missnöjd med sin vård kan framställa en anmärkning till den chef som ansvarar för hälso- och sjukvården vid den aktuella verksamhetsenheten eller anföra klagan hos regionförvaltningsverket eller Tillstånds- och tillsynsverket för social- och hälsovården (Valvira).
- ✓ Verksamhetsenheter för hälso- och sjukvård ska ha en patientombudsman som på begäran ger handledning och råd till patienter som är missnöjda med sin vård eller det sätt på vilket de blivit bemötta.
- ✓ Vid patientskada kan ersättning sökas hos Patientförsäkringscentralen.

25

26

Icke-brådskande vård

Patienten har rätt att få brådskande vård snabbt, vid behov som jourpatient. Maximala väntetider fastställs i lagstiftningen om icke-brådskande vård. Intagning till specialiserad sjukvård på sjukhus eller hälsovårdscentral förutsätter remiss av läkare eller tandläkare.

Maximala väntetider inom primärvården:

- Under vardagar ska man omedelbart kunna få kontakt med hälsovårdscentralen per telefon.
- Vårdbehovet ska bedömas senast den tredje dagen från det att hälsovårdscentralen kontaktats, om detta inte kunnat göras genast under telefonsamtalet. Vårdbehovet kan också bedömas av någon annan yrkesutbildad person inom hälso- och sjukvården än en läkare.
- Vården ska ordnas inom tre månader från bedömningen av vårdbehovet. Mun- och tandvård ska ordnas inom tre månader, men av grundad anledning kan vården skjutas upp till högst sex månader.

Maximala väntetider inom den specialiserade sjukvården:

- Bedömningen av vårdbehovet ska inledas inom tre veckor från det att remissen anlänt. Vårdbehovet bedöms antingen på basis av remissen eller närmare undersökningar. Eventuella tilläggsundersökningar eller specialistläkarkonsultationer som behövs för bedömningen ska göras inom tre månader från det att remissen anlänt.

-
- Vården och handledningen ska inledas inom sex månader från det att vårdbehovet konstaterats.
  - I mentalvårdstjänsterna för barn och unga ska vårdbehovet bedömas inom sex veckor från det att remissen anlänt. Unga vuxna som inte fyllt 23 år och som lider av psykiska problem ska få vård inom tre månader från det att vårdbehovet konstaterats.

Val av vårdplats för icke-brådskande vård

Med stöd av hälso- och sjukvårdslagen kan patienten själv välja sin vårdplats med vissa begränsningar.

- Patienten kan välja vid vilken hälsostation han eller hon vill få vård i sin hemkommun eller inom det samarbetsområde som flera kommuner har bildat. Patienten ska meddela sitt önskemål skriftligen till den hälsostation som han eller hon anlitar för närvarande och till den valda hälsostationen. Vård på den valda hälsostationen ges senast tre veckor efter det att anmälan har mottagits. Tidigast ett år efter valet kan personen välja hälsostation på nytt.
- Om en person regelbundet eller under en längre tid vistas utanför sin hemkommun, har han eller hon rätt att få vård enligt vårdplanen också på vistelsekommunens hälsovårdscentral.
- I samförstånd med den remitterande läkaren kan man välja ett sjukhus som ger specialiserad sjukvård. Sjukhuset väljs inom det specialupptagningsområde där hemkommunen finns. I Finland finns det fem specialupptagningsområden för specialiserad sjukvård som bildats kring universitetssjukhusen.
- Från år 2014 har patienten rätt att välja sin vård på vilken som helst hälsostation eller sjukvårdsenhet i Finland. Vårdplatsen ska väljas så att den motsvarar de krav som patientens vård och behandling ställer.

Journalhandlingar och utlämnande av uppgifter

Alla uppgifter som har betydelse för patientens diagnos och behandling samt alla vårdbeslut och samtal som förts med patienten och hans eller hennes anhöriga ska införas i journalhandlingarna.

Patienten har rätt att läsa sina journaler och få eventuella fel i dem rättade. Läkaren kan förbjuda denna rätt om det finns grundad anledning att misstänka att vetskapen om uppgifterna kan äventyra patientens hälsotillstånd. I övrigt är journalhandlingarna sekretessbelagda. Uppgifter i journalhandlingarna får inte heller lämnas ut till anhöriga utan patientens skriftliga tillstånd, med undantag av vissa situationer som nämns separat i lagen.

Vid vårdenheten har andra än de som deltar i patientens vård inte rätt att läsa journalhandlingarna. Tillsynsmyndigheterna inom hälso- och sjukvården har rätt att ta del av journalhandlingarna till exempel för att utreda en klagan.

Samförstånd och självbestämmanderätt

Beslut om vården och behandlingen ska fattas i samförstånd med patienten. Detta förutsätter att läkaren ger patienten information om sjukdomen, behandlingsalternativen samt om behandlingens effekter och risker på ett sätt som patienten förstår.

Om patienten vägrar genomgå en undersökning eller ett vårdingrepp ska man försöka komma överens om ett annat behandlingssätt som patienten accepterar. Patienten har inte rätt att få vilken som helst behandling efter eget önskemål. Patienten har rätt att helt och hållet vägra ta emot vård eller behandling också om det skulle kunna leda till hans eller hennes död.

Om en patient på grund av sitt hälsotillstånd inte kan fatta beslut om vården eller behandlingen ska läkaren före ett viktigt vårdbeslut försöka klargöra patientens vilja genom att diskutera med patientens lagliga företrädare, en nära anhörig eller någon annan närstående person. Om patientens närstående har olika åsikter om vården eller behandlingen fattar läkaren själv vårdbeslutet enligt det som han eller hon anser vara det bästa för patienten.

Har patienten lämnat vårdtestamente ska det iakttas också om de anhöriga är av annan åsikt. Läkaren diskuterar emellertid med de anhöriga om patientens tillstånd och behandling, om inte patienten uttryckligen förbjudit detta.

I brådskande fall, till exempel vid olycksfall, vidtar läkaren åtgärder för att rädda patientens liv även om patientens egen vilja eller de anhörigas samtycke inte kan eller hinner utredas. Patienten får dock inte ges sådan behandling som är i strid med hans eller hennes vårdtestamente.

Om en minderårig patient med hänsyn till sin ålder och utvecklingsnivå förmår fatta beslut om sin egen vård, ska hans eller hennes åsikt beaktas. I en sådan situation får läkaren inte lämna journaluppgifter till föräldrarna eller patientens lagliga företrädare om patienten förbjudit detta.

Patientens utvecklingsnivå bedöms av en yrkesutbildad person inom hälso- och sjukvården. Om en minderårig patient inte kan fatta beslut om sin vård, ska han eller hon vårdas i samråd med vårdnadshavaren. Vårdnadshavaren kan inte förbjuda sådan behandling som en minderårig nödvändigtvis behöver.

Vård i livets slutskede

När det inte längre finns någon botande behandling för patientens sjukdom ges god basvård, och symtomen lindras på alla tänkbara sätt. Nya undersökningar görs inte längre, och patienten vårdas så att livskvaliteten under den kvarvarande tiden är så god som möjligt.

Vid vården av en obotligt sjuk patient som befinner sig i livets slutskede kan läkaren fatta ett beslut om att patienten inte återupplivas om hjärtat stannar och andningen upphör (så kallat DNR-beslut, på engelska do not resuscitate). Syftet med DNR-beslut är att inte öka patientens lidande genom återupplivning eller andra intensivvårdsingrepp i en situation där dessa ingrepp på grund av patientens svåra grundsjukdomar inte längre förlänger hans eller hennes liv.

Beslutet fattas på förhand, och läkaren som fattat beslutet gör en anteckning därom i journalhandlingarna. Beslutet ska diskuteras med patienten om hans eller hennes hälsotillstånd tillåter det, och gärna också med de anhöriga om patienten inte förbjuder detta. Om patientens hälsotillstånd inte tillåter ett samtal, diskuteras frågan med de anhöriga och anteckning därom görs i journalhandlingarna. Det är i sista hand läkaren som fattar beslut om den medicinska behandlingen av patienten enligt vad läkaren anser vara bäst för patienten.

Missnöje med vård eller bemötande

Läkarna och vårdpersonalen är skyldiga att besvara patientens och med patientens samtycke även de anhörigas frågor och förklara omständigheterna på ett sådant sätt att den som ställer frågan förstår svaret. Problem förebyggs bäst genom frågor och samtal.

Om patienten eller någon anhörig trots detta upplever att vården eller bemötandet har varit dåligt eller osakligt eller att patienten inte intagits för vård inom utsatt tid, finns följande lagstadgade alternativ att välja mellan:

- **Skriftlig anmärkning till vårdenheten**

En anmärkning som lämnas till vårdenheten är ofta det snabbaste sättet att få klarhet i oegentligheter som man upplevt i vården eller bemötandet. Anmärkningen riktas till chefen som svarar för hälso- och sjukvården på vårdenheten. Vid vissa vårdenheter finns det färdiga blanketter för anmärkning, men anmärkningen kan också formuleras fritt.

Chefen ska utreda situationen med sina underställda och inom rimlig tid lämna ett skriftligt svar till den som framställt anmärkningen. Av svaret ska framgå vilka åtgärder som eventuellt kommer att vidtas till följd av anmärkningen.

Om svaret på anmärkningen inte är tillfredsställande kan klagan framföras till regionförvaltningsverket eller till Valvira. Patientombudsmannen hjälper vid behov med att framställa en anmärkning eller klagan.

- **Klagan till regionförvaltningsverket eller Valvira**

Klagan kan anföras också utan anmärkning till vårdenheten. Klagan anföras till Valvira vid misstanke om fel eller försummelse i vården som lett till patientens död eller allvarliga bestående skador. I annat fall anföras klagan till regionförvaltningsverket.

Vid behov överför regionförvaltningsverket och Valvira klagan till en annan behörig myndighet och informerar klaganden om detta.

Klagan kan inte ändra en läkares vårdbeslut och inte heller leda till penningersättning för eventuellt vårdfel.

- **Ersättning för patientskada eller läkemedelsskada**

Ersättning för patientskada kan sökas hos Patientförsäkringscentralen. Alla ogynnsamma händelser som inträffat under hälso- och sjukvård ersätts inte, utan endast sådana personskador som uppfyller de krav som ställs i patientskadelagen.

Ersättning för oväntade biverkningar orsakade av läkemedel kan sökas hos Läkemedelsskadeförsäkringspoolen.

Föreskrifter om patientens rättigheter finns bl.a. i följande lagar:

Finlands grundlag (731/1999)

Lagen om patientens ställning och rättigheter (785/1992)

Hälso- och sjukvårdslagen (1326/2010)

Folkhälsolagen (66/1972)

Lagen om specialiserad sjukvård (1062/1989)

Mentalvårdslagen (1116/1990)

Patientskadelagen (585/1986)

Klagan ska göras skriftligen till regionalförvaltningsverket eller Tillstånds- och tillsynsverket för social- och hälsovården, Valvira (registratorskontor):

Regionförvaltningsverket i Södra Finland

Huvudverksamhetsstället i Tavastehus

PB 150, 13101 Tavastehus

Verksamhetsstället i Helsingfors

PB 110, 00521 Helsingfors

Verksamhetsstället i Kouvola

PB 301, 45101 Kouvola

- **Telefonväxel 020 636 1040**

Regionförvaltningsverket i Östra Finland

Huvudverksamhetsstället i S:t Michel

PB 50, 50101 S:t Michel

- **Telefonväxel 020 636 1030**

Regionförvaltningsverket i Västra och Inre Finland

Huvudverksamhetsstället i Vasa

PB 200, 65101 Vasa

Verksamhetsstället i Tammerfors

PB 272, 33101 Tammerfors

Verksamhetsstället i Jyväskylä

PB 41, 40101 Jyväskylä

- **Telefonväxel 020 636 1060**

Regionförvaltningsverket i Lappland

PB 8002, 96101 Rovaniemi

- **Telefonväxel 020 636 1010**

Regionförvaltningsverket i Sydvästra Finland

PB 22, 20801 Åbo

- **Telefonväxel 020 636 1050**

Regionförvaltningsverket i Norra Finland

PB 293, 90101 Uleåborg

- **Telefonväxel 020 636 1020**

Ålands landskapsregering

PB 1060, 22111 Mariehamn, Åland

- **Telefonväxel 018 25 000**

Tillstånds- och tillsynsverket för social- och hälsovården, Valvira

PB 210, 00531 Helsingfors

- **Telefonväxel 0295 209 111**

Valvira

Tillstånds- och tillsynsverket
för social- och hälsovården

PB 210, 00531 Helsingfors
Fågelviksgränden 4, 00530 Helsingfors
Tel: 0295 209 111
E-post: kirjaamo@valvira.fi
www.valvira.fi